

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM IX,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQ. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LIT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQUIT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

CAROLUS ABRAHAMUS KECKMAN,
OSTROBOTNIENSIS,

In AUDITORIO MAJORI die XI Junii
A. MDCCLXXXVIII,
Horis ante meridiem consuetis.

A B O Æ, Typis FRENCKELLIANIS.

9

THESIS I.

Virtutis studium adeo homini necessarium est, ut quodcunque ejus habitui, quem dicunt, comparando officit, pro noxio mox sit habendum.

Thesis 2. Omnem voluptatem qui fugiendam esse statuunt, hominis felicitati optime haud consulunt.

Thesis 3. Cum gloriæ cupiditate non semper ambitio est conjuncta, uti neque hæc illam semper prædit.

Thesis 4. Fundamentum potestatis paternæ in liberos, in pacto quodam hos atque illos inter obtinente, inepte admodum quæritur.

Thesis 5. Divisio Regni in *Usufructuarium & Patrimoniale*, non uno nomine & absurda & perniciola est.

Thesis 6. Conversationem sexus utriusque publicam, morum honestate temperatam, multum contulisse ad decentiam in sermone & scriptis pariendam, merito statuimus.

Thesis 7. Veterem Islandorum Scandinavorumque Mythologiam, qualem hodie cognoscimus, ex Græcorum Romanorumque fontibus magnam partem esse haustam, diligenter rem consideranti dubium videri non potest.

nos susceptæ alium Præsulem, Archiepiscopum nempe Upsalensem *Jarlerum*, auctorem & suasorem Regi fuisse, JOHANNES MAGNUS contendit; nullo tamen neque ille assertionem suam argumento confirmans, ac quamcunque cæterum avide quærens occasionem, Episcoporum, atque Upsalensium maxime Antistitum, laudes & de republica & populo Sueonico merita inculcandi (102). Non tamen improbable est, Archiepiscopum ut & Suffraganeos suos, gravi Pontificis mandato esse obsecutos, a quo viros Catholicos in regno Svetiorum & vicinis insulis positos, ut contra Tavaastos apostatas & barbaros crucis signaculum assumptes, ipsos viriliter & potenter expugnarent, præceptis salutaribus inducere, utique jussi sunt (103): quam aucto-

R

cto-

(102) *Gothor. Sveonumque Hist. Lib. XIX, C. XV.* Verba ejus sunt: *Ad hoc quoque tam necessarium negotium (bellum Tavaastis inferendum) continuas preces adhibuit prudens & optimus Archiepiscopus Upsalensis Jarlerus, sive, ut alii dicunt, Olaus, Jarleri antecessor. Qui --- non quievit, donec ejus potenti & efficaci opera interveniente, infinitas animas diabolica fraude deceptas, ad ovile Christi perductas videret. Successum vero expeditionis exponens addit: qui (Tavaasti) non solum Christi fidem integro pectore admiserunt, eamque hactenus tam incorrupte præstiterunt, ut & optimi Christiani & fidelissimi erga Suetiæ Principes semper fuerint æstimati: digni profecto quod a Regiis Præfatis & terrarum dominis minus, quam modo fit, gravarentur. Quam boni Christiani, per Pontificæ Religionis apud nos dominantis tempora fuerint, non dixerim: sed fidelitatis in imperantes laude recte ornari, nemo negare potest; nec indulgenter aut benigne semper pro merito tractatos fuisse, fatendum sane ac dolendum est!*

(103) Bullam hanc Papæ Gregorii IX a. 1237 datam, supra jam allegavimus (p. 100).

Num ex nomine propugnaculi *Tavesta-Skans*, in parœcia Sudermannicæ *Skyllinge*, ubi effluit latus *Vamelen* olim exstructi, cujus adhuc superesse rudera dicuntur, inferre liceat, vel piratarum Tavaastensium aliquam in illa loca irruptionem, vel aliam nominis utriusque afinita-

toritatem non parum ad bellum incitandum Svecicque exercitus & numerum augendum & animos inflammandos valuisse, credendum est.

(e) De expeditione, a laudatissimo illo Regni Mariscalco & Regis *Birgeri* adhuc adolescentuli tutore THORKILLO CANUTI suscepta, qua perfecit ut tota tandem Fennia nostra imperio subiceretur Svecico, paullo accuratior quam de superioribus R. ERICI & Ducis BIRGERI rebus apud nos gestis superest notitia. In Carelico igitur hoc bello describendo opus non est ut operose versemur; de quo consulantur cum *Chronicon Rhythmicum Majus* (l. c. p. 56 — 70) & ERICUS OLAI (l. c. Ed. Locc. p. 83, 86 — 89), tum LAGERBRING (l. c. II D. C. 17, §. 10, 11 & 12, p. 670 — 680).

Causas illius suscipiendi graves iustasque Svecis haud defuisse, vel ex superioribus intelligi satis potest; quas nervose expositas legere licet in Literis Regis BIRGERI *Advocatis & Consulibus civitatis Lybecensis maritimarumque civitatum mare orientale (Östersjön) frequentantium*, datis Örebro III non. Martii 1295 (104), ubi dicit: *Hinc est,*

tem? non dixerim. Indicare tamen, antequam a Tavastorum antiquis rebus persequendis discederemus, etiam hanc volumus, obscuri vocabuli significationem exquirendi, semitam? Cfr. de huius castri situ & ruderibus RHYZELII *Sviog. Munita*, p. 190, & TUNELDS *Geogr. Sver Sverige V. Upl. I D. p. 125* (VI Upl. I D. 2 D. I C. p. 27).

Sunt qui Ducem BIRGERUM, dum in Fennia versaretur, Arcem quoque Aboënsē (alii addunt *Castelholmensem* in Alandia) aut primum extruxisse, aut certe reparasse ac ornasse tradant; ejus autem rei testimonia & argumenta idonea nos latent. Cfr. BOTIN *En. Folkets Hist.* 5:te. Libehw. 10 C. p. 393.

(104) Apud DREYERUM, *Specim. Juris Publici Lubecensis*, p. 174, citante LAGERBRINGIO l. c. §. 9, not. (3), & §. 10 not. p. 670 & 673.

est, quod quandoque paganos Karelos, qui multis retroactis temporibus latrocinia, spolia & infinita enormia, nulli partem sexui, statui vel aetati, utpote vivos excoriando, captivos plurimos eviscerando, diversorum tormentorum, generis nostris non tantum, sed & plerisque mare orientale visitantibus inferebant, ob unitatem fidei catholicae dilatandam, miserorum miseriis condolentes ad fidem convertimus Christianam, & cum ingenti exercitu & sumptibus laboriosis castrum Viborg erexit, ad honorem Dei Virginisque gloriose, ad Regni nostri tuitionem, nec non ad securitatem mare transeuntium & pacem. Verum neque Romani praeterea Pontificis vel exhortatione auctoritateque ad hanc expeditionem suscipiendam, vel auxilio quale Ethnicos bello aggredientibus suppeditare iis temporibus lubenter solebat, nempe facultate crucem contra hos infideles praedicandi, (ut appellare moris erat), destituebantur. Quod ex Literis patet Papae, ad Electum Upsalensem tempore jam R. WALDEMARI datis, (quarum copiam benigne nobis fecit Generosiss. Dn. Aulae Cerimoniarum Magister cat. CAROLUS FRIDERICUS FREDENHEIM (105)); ubi dicit

R. 2

Pon-

(105) Habetur in Bullarum copia, ex Archivo Romano deprompta, quarum exemplis nitidissime scriptis, Virum Generosissimum, Papa PIUS VI, in Patris nostrae Historiae insigni commodum, munifice ornavit. Et hanc & quasdam alias, ad Fennicas res illustrandas pertinentes, veniam Generos. Possessoris nactus liberalissimam, in Sylloge Monumentorum huic operi adjicienda, suo loco integras dabo. Dolet in adscriptis nostro exemplo notulis eruditis Max. Rev. & Cel. Praepositus ext. CAR. GUST. NORDIN, arbiter sane hujusmodi rerum idoneus, omnia quasi conspirare ad extinguendam facem, qua ad hujus Bullae aetatem indagandam duceremur. Non Papae, non Archiepiscopi nomen: non locum, non pontificatus annum &c. extare. Ex iis tamen quae habent Litterae de Waldemaro per Sueciam regnante, & de Electo Ecclesiam Upsalensem curante, conjicit eas datas, intra a. 1270 & 1274; adeoque a Papa

Pontifex: ---- "Sane literarum carissimi in Christo filii
 "nostri Valdemari, Svetie Regis illustris, tenor amarissi-
 "mus nostrum auditum tribuit (106) & animum, de gra-
 "vissimis & duris insultibus, quos ejusdem Regni fideles
 "ab inimicis Christi qui Ceriali vulgariter appellantur, &
 "a Paganis aliis circumjacentium partium (107) sepe se-
 "pius patiuntur. Verum inter alia diversa discrimina quæ
 "apud (108) dicto regno intulit hujus generationis perf-
 "idia & crudelis (109), hoc anno precipue quasdam par-
 "tes ipsius Regni furiose ingrediens (110), multos de fi-
 "delibus ipsius interfecit immaniter, plurimum effudit san-
 "guinem, multasque villas & terras consumpsit incendio,
 "prophanavit quoque sanctuaria & diversa pia loca divino
 "cultui deputata, multis privilegiis (111) sacro fonte re-
 na-

Gregorio X ad Folkonem Archiepiscopum. Cumque hæc Formula, ut dici-
 tur, (e Formulis namque esse Marini Ebuli, Formulam 2774, p. 275
 t. Cod. Mscr. in Archivo Pontif. Roman. in adscripta margini apogra-
 phi primi nota dicitur) variis nævis scatere, conspiciatur, plerosque
 corrigendi rationem simul proponit; quam itaque subjiciemus.

(106) Leg. *tribulavit*. NORDIN.

(107) Ingros, Watlandos &c. Puto etjam *Ruffos* intelligi!

(108) Leg. forte *ante*. NORDIN.

(109) Leg. *Crudelitas*.

(110) IncurSIONem vehementem in vicinam Tavastiam nuper a
 Svecis domitam, reliquasque Finlandiæ regiones factam, indicari exi-
 stimo, cujus nulla cæterum alia, ad nos pervenit memoria. Si alias
 quam remotas has, neque semper debita cura protectas, imperiis partes,
 tanta calamitas contigisset; aliqua puto ejus in monumentis horum tem-
 porum exstaret memoria. Sæpe autem crudeles hujusmodi injurias iis
 temporibus miseram passam esse Finlandiam, vel ex iis quæ de vasta-
 tione Tavastiæ, sedente Episcopo Magno facta, infra adferentur, palam fiet.

(111) Leg. *multisque pueris*; quod vel contextus docere potest.

natis secum adductis miserabiliter, quos pro dolor! ritibus⁹⁹
prophanis instructos suæ servituti gravissimæ dampnabi-⁹⁹
liter applicavit, pavendo (112), sicut dicitur, in furore⁹⁹
sui animi & vehementi (113) cordis ad ulteriora seu⁹⁹
gravissima progredi, nisi generationis ejusdem stupenda⁹⁹
severicia, per instanciam virtutis objecte, corruat, & per⁹⁹
consequens sub conditoris omnium mirifica potentia con-⁹⁹
tremiscat. Quare predictus Rex & per speciales suos nuntios⁹⁹
& literas instanter postulari fecit a nobis, ut super hiis⁹⁹
providere de opportuno consilio & festino subsidio cu-⁹⁹
rarem. Cum itaque Apostolica sollicitudo deposcat officii,⁹⁹
sub tanta diversitate discriminum promptum & salubre re-⁹⁹
medium adhiberi, nos Regis ejusdem precibus pio con-⁹⁹
currentes affectu, discretionis tue per Apostolica scripta⁹⁹
distincte precipiendo mandamus, quatenus per te ac ali-⁹⁹
os religiosos & seculares in quorum labiis divini eloquii⁹⁹
gratia sit diffusa, contra predictam generationem perfu-⁹⁹
dam in Regno ipso predices Verbum Crucis, eamque,⁹⁹
volentibus illam assumere cum debita reverentia, lar-⁹⁹
giaris, concessa (114) illis de regno ipso, qui in perso-⁹⁹
nis propriis & expensis, contra paganos proficiantur⁹⁹
eosdem, illis quoque qui in expensis propriis illuc mitterent⁹⁹

R 3

(115)

Præterea non est Fennia ignota hæc infelicitas; qui recentioribus etiam
temporibus liberos suos, ac maxime pueros, a Russis abductos fuisse & pe-
regrinæ religionis imbutos principiis, narrari dolenter a majoribus sæ-
pe audierunt.

(112) Forte leg. *parando*. NORDIN.

(113) Leg. *Vehementia*. NORDIN.

(114) Ulcus hic esse videtur, cujus sanandi rationem nondum re-
peri.

“(115) ydoneos bellatores, nec non eis qui ad hoc de
 “bonis suis aliquid largientur, juxta quantitatem subsidii
 “& devotionis affectum, illam sacram concedimus veni-
 “am peccatorum, que transeuntibus & subvenientibus in
 “Terre Sancte subsidium a Sede Apostolica in generali con-
 “scilio est concessa” Quarum literarum, Historicis nostris
 hactenus ignotarum, eo longiorem placuit locum addu-
 cere, quo uberiores rebus horum temporum lucem af-
 fundunt: ex quibus non tantum necessitas intelligitur Ca-
 reliorum coercendorum, sed capri etiam ejus consilii æ-
 tas longe, quam vulgo putatur. Superior elucescit; licet ob-
 motas per ambitionem Fratris sui turbas, neque Rex WAL-
 DEMARUS exsequi illud posset, nec Regi MAGNO satis otii
 ad remotas has regni sui provincias valide tutandas, su-
 perfuisset videatur. Quare THORKILLUS novis fortasse etiam
 barbarorum provocatus injuriis, qui ægre quiescere po-
 terant, huic malo radicitus tollendo animum tandem ad-
 jecit; ac auxilio a Papa oblato, ad copiarum augendum
 numerum, sine dubio ulus est: quod significare etiam
 ERICUS OLAI (l. c. p. 83) videtur, qui *prædicata fide &*
Cruciata (116) Carelos fidem Catholicam suscepisse dicit.
 MES-

(115) Leg. mittent?

(116) Bulla scil. Papæ, qua ut ad fidem Christianam suscipiendam
 Carelii adducerentur, Svecos (largæ peccatorum veniæ proposita) ad arma
 capiendâ, quibus religioni præstandum hoc obsequium barbaris ex-
 torquerent, exhortabatur. Miram autem hujus vocabuli LOCCENIUS
 (in notulis ad ERICUM OLAI p. 212), proponit explicationem: cui
Cruciata fuisse *Historia de cruce Christi videtur*, Careliis sc. prædica-
 ta. Fatendum tamen est, impeditius hoc loco scribere veterem Histo-
 ricum, qui prædicatæ *Cruciatæ* primum, & deinde *fidei* Careliis ab
 armatis Apostolis annuntiata, mentionem facere debuisset.

MESSENIUS autem (117) disertis verbis asserit. Cum classe recta oram petiisse hostilem, veteres testantur auctores, incolasque domuisse, terram occupasse, arcem Wiburgensem, (cum ad novos coercendos subditos, tum ad fines imperii contra Rusorum impetus muniendos defendendosque) condidisse: deinde rebus bene gestis in Syeciam reversum, postquam novo castro virum præfecisset egregium & fortem, præsidio militum sufficienti ornatum. Cujus Præfecti (nomen ejus non indicat) virtute, diligentia atque constantia, maximam Careliæ partem, post discessum demum Mariscalci subjugatam fuisse, docere auctor *Chronici Rhythmici* videtur (118); ac eundem etiam

(117) *Chron. Rhythm. Finl. P. 21*; ubi de THORKILLO canit:

Låt utgå bref hårpå och rop,
Hämtar så samman en stor hop,
Som hade röd kors sit bröst på,
Då för Christna tron ej försma.
Hos Gud wänta derföre lön,
Från Rom gafs honom lofwen skön,
Til hwilka församlas andra
För sold. Etc.

(118) Auctor *Chronici Rhythm. Majoris p. 56*:

Of lato thet Huus (arcem Vib.) alt mura med steen:
Sidan foro Herrana ater heem igen,
Of satte ther en Sougde, then
Ther wål torde se wrede män,
Of wid Hedninga war ej alt för oblijder.
Han (Præfectus Castri?) twingade Carela swa omsider,
Alt ther alt under Wijsborg laa,
Wål storton Gifla Lagh stoor of sma.
Rakensholm (Kexholmia, Fenn. Räkisalme) war tha wunnen.
Med Christna män, och stod obrunnen,

• • • • •

etiam *Kexholmiam* expugnasse, adeoque *Russos*, quos probabile est *Careliis* novum imperium aspernantibus, solenni suo more auxilium tulisse, atque ea re *Svecos* magis etiam offendisse, palam bello petiisse (119).

Careliæ autem nomine, hoc tempore a *Svecis* devictæ ac occupatæ, *Savolaxiam* etiam comprehensam fuisse, (cu-

The ther werde forgne af them,

Them förde th: med sil til Wiborg hem. Etc.

Cfr. ERICUS OLAI l. c. p. 83; qui tamen magis turbate has res persequitur. Quare non est forte spernenda illa *Russorum* narratio, (cujus meminit MÜLLERUS l. c. T. V, p. 420), quæ a. demum 1295 *Kexholmiam* fuisse a *Svecis* expugnatam (ædificatam per errorem dicunt, cum vel ipsum nomen ejus *Fennicum* arguat, a *Svecis* primum non esse conditam, sed veterem fuisse incolarum arcem) traditur. *Gislaslag* quid loco *Chronici Rhythmici* adducto significet, difficilius explicatu est. *Territorium* vertit *WRE, Glossar.* h. voc. *Pagos* fortassis, sive parvas quasdam velut civitates, fœdere inter se conjunctas; potius dixeris? quales olim erant *Germanorum*; ut *Semnonum*, quos *centum pagis habitasse* TACITUS dicit, *Germ. c. 39*; de cujusmodi tamen pagorum ratione cfr. *Id. lb. c. 16*. Cum vocabulo *Fennico* *Riblakunda* (tractum fœdere aliquo inter se junctum), quo hodie pro *Svec.* *Qarad* utimur, affinitatem habere videtur; an & inde corrupte formatum? In hujusmodi pagos *Fennicam* totam gentem fuisse olim divisam, valde probabile est; & *Estonum* quoque exemplo illustratur, quos ex locis multis veteris scriptoris quem GRUBERUS edidit, tales quasdam societates inter se inuisse intelligitur.

(119) Cfr. supra p. 118. Eam vero *Careliæ* partem, nostris proximam finibus, quam suo *Sveci* imperio subjiciebant, ad *Russici* Regni provincias non pertinuisse, sed fœdere tantum aliquo ac amicitia cum *Russis* fuisse sociatam, vel ex laudatis supra (p. 126 sq.) *R. Birgeri* Literis intelligitur, ubi allatis a nobis verbis, subjicit: Quod quidem *Karelos* in suis perverſitatibus & nimia perfidia *Ruteni*, tantum temporalibus & depredationibus inhiantes, divino timore postposito, confoverunt, (h. e. adjuvarunt, excitarunt); quæ hos *Carelios* populum fuisse liberum, satis ostendunt.

(cujus hoc nomen, uni tantum Ecclesiæ sive Parœciæ primum, illi fere quæ Sti. MICHAËLIS hodie dicitur, multo tum latius patenti, ac toti postea sensim provinciæ adhæsit); indubium putamus. Parum vero hanc provinciam fuisse habitatam, ac maxime partem ejus septentrionalem nondum multos habuisse incolas, (si Lappones illam pererantes excipias) probabile est; quos paullatim, & ad religionem profitendam christianam, & ad Svecorum agnoscendum imperium fuisse adductos, idoneis doceri argumentis potest (120).

Petrum Elavi, Episcopum Arosiensem, non modo comitem, hujus expeditionis Marscalco vulgo adiungunt, sed & religionis Christianæ inter Carelios propagandæ præcipuam illi curam fuisse commissam, & laudem conversæ barbaræ gentis inprimis deberi, docent (121). Cujus quidem navatæ ab eo operæ *Chronicon Rhythmicum* nullam facit mentionem. Sed addit ERICUS OLAI (l. c. p. 83), *in eo inquit opere (per gladium subigendi populi Carelici & fortalicii Viborg erigendi) præcipuos auctores fuisse Dominum Torcbillum Marscalcum, & Petrum Episcopum Arosiensem*; quem eundem *Cancellarium & Consiliarium* antea fuisse R. *Magni Ladulås*, constat (122). Haud neglexit vero JOHANNES MAGNUS, suo more, laudes Episcopi amplissimis augere & celebrare verbis (123): quem nimis

S

li-

(120) Occasione incurſionum, partim Ruſſicæ, ſupra (p. 115) commemorata, partim Svecicæ, Carelios plures ex meridionalibus terræ ſuæ partibus, ad remotiores has migræſſe, veriſimile eſt, ac etjam Oſtrobotniæ regionem ſeptentrionalem occupæſſe: qua de re mox.

(121) Cfr. LAGERBRING l. c. 2 D. 17 C. 10 §, p. 672.

(122) Vid. PET. NIGRI *Hiſt. Episcoporum Aroſienſium* (a Nob. *Stiernmann* editæ) p. 9 & 40.

(123) L. c. C XI, Multo majores in tota expeditione Carelica di-

liberaliter alii secuti sunt (124). Parum nos magnifice de meritis ejus sentire, ac de opera imprimis in populo docendo barbaro, cujus linguæ imperitum plane fuisse credimus, præstita, fatemur: qui præcones fidei e Fennia potius fuisse arcessendos, si aliis argumentis quam gladiis militum utendum esse Sveci putassent, existimamus. Ad pompam igitur potius quandam & speciem expeditioni conciliandam, Baptismique solennitatem paganis obtrudendi augendam, quam doctrinæ fructum Careliis impertiendum, Episcopum, si vere ille adfuit, comitem adscitum, arbitramur: quia bellum gerere sanctum, ex auctoritate Pontificis susceptum, turba militum cruce signatorum comitante, videri volebant. Fortassis vero, quod ad svadendum bellum ac incitandum, Bullæ Pontificiæ oblectus, hic maxime contulit Episcopus, laudi ejus ortum dedit? Templorum in Careliæ partibus ædificatorum, memoria obscura valde est: ob monumentorum quæ remotæ hujus provinciæ fata tangunt defectum. Prima igitur hæc tempora quam prope singularum ætas eccle-

rigenda & feliciter perficienda Episcopi quam Marſcalei fuiſſe partes, docere non dubitat. *Quæ inquit, omnia Turgillus conſilio & prudentia Petri Episcopi Aroſienſis feliciter conſummavit. Hic enim Petrus, cum eſſet in omnibus rebus gerendis prudentiſſimus, eodem tempore geminam & memorabilem utilitatem effecit. Quippe totam Careliam baptizavit, eandemque munitiſſimis præſidiis confirmatam, Sveonum imperio ſubjicit. Impudenter ſane; nihil feciſſe THORKILLUM & cæteros, credas!*

(124) MESSENIUS *Chron. Rhythm. Finl.* p. 21,

Biſkopen af Wiſterås med år,
 Som legat på Väſtrens ſida ==
 Wiſpen dem (Carelios) underwiſte wäl,
 Til ſann tro wände mången ſiäl,
 Fdr Carelers Apoſtel ty
 Hölö han, Etc.

ecclesiarum attingat, vix conicere licet; uti nec fines occupatæ tum provinciæ accuratius describere (125).

Postquam igitur sic tres inprimis munitissimæ, pro illius conditione temporis, per Finlandiam exstructæ reperirentur Arces, *Aboënsis*, *Tavastburgensis* & *Wiburgensis* (126),

S 2

suis

(125) *Quatuordecim* quidem *Territoriorum* (*Gisla Lag*, quam appellationem diu is postea etiam adhæsisse reperimus,) a Svecis occupatorum, auctor *Chronici Rhythmici* mentionem facit; qui numerus cum territoriis 8 *Careliz* & 6 *Savolaxiz* convenit, quorum nomina inter subscriptores Concilii *Upsaliensis* comparent. Sed neque affirmare audemus, huiusmodi divisionem eorum territoriorum, ad remota usque illa tempora pertingere; neque aliud fortasse voluit vetus auctor significare, nisi totam illam regionem ad quam suo tempore XIV hæc referebantur territoria, arci *Wiburgensi* sensim fuisse subiectam? Addere hoc loco placet, in annotatione *Jacobi Teitz*, die 7 Maji a. 1561 scripta, (inter *Åka Palmsh.* Vol. *Finland* reperiunda), ubi territoria recensentur ad provinciam *Legiferi Finlandiz australis* (*Eddre-Finne Lagag*) pertinentia, *Savolaxiam* & *Careliam* hoc modo describi:

Nyslotts Låhn, Savolax Gisla Lagh.

Wiburgs Låhn.

J. f. s. Gisla Lagh.

Ågrepå Gisla Lagh.

Lanves Hårad.

Borgo Låhn.

Quod *THORKILLUM* ipsum a. 1300 arcem condidisse *Olofsburgensem* (*Nyslott*), quam Russi anno sequente expugnaverint, asserit Nob. v. *STIERNMAN*, (*Höfvinga Minne*, L. VII C. 1, MS; cfr. *Wih. til Åbo Tidn* 1785, p. 224 sq., not. , id ex manifesta provenit confusione huius arcis (quam etiam appellatam fuisse *Landesfron* tradunt) cum illa quam juxta fluvium *Newa* in *Ingria* eundem extruxisse Ducem, notum est; (de cuius castri fatis cfr. *LAGERBRING* l. c. C. 17, §. 11 & 12, p. 675 sqq.). In *Savolaxiam* autem *Marscalcum* penetrasse ipsum, ac ad ea usque loca ubi *Castrum Nyslott* est situm adiisse, probabile non est; de hoc autem *Castro* diligentius infra.

(126) Quarum *Aboënses*, (quamvis primam ejus conditæ definire

luis singulæ traditæ *Præfectis* (Advocatis, Capitaneis, Castellanis, Fogate, *Höfvidsmän*, cfr. IHRE Gloss voc. Fogde) tuendæ; in totidem universus nostrarum hic terrarum tractus, non multo post, tributus fuisse ditiones videtur, eorundem *Præfectorum* administrationi subjectas: quorum nomina, atque seriem, (admodum licet mancam & hiantem), ad tempora usque R. GUSTAVI I perductam, invenire licet in *Novellis Aboënsibus* (*Tidn. utg. af et Sällskap i Åbo*) a. 1785, *Bih. p. 179* sqq. Inter hos utrum Aboënsis (interdum saltim?) dignitate auctoritateve præ cæteris emi-
nuerit, an temporarium quoddam in reliquos imperium uni alterive viro commissum fuerit? non dicam. Credas tamen hujus rei non nulla reperiri vestigia. (Cfr. l. c. p. 182, 184, 185).

Cui-

ætatem haud valeamus), antiquissimam esse, existimare oportet. Reliquas arces Fennicas, partim multo juniores esse constat, ut *Raseburgensem*, quam circa a. 1372. & *Olafsburgensem* (postea *Nyslott*), quam circa a. 1475 exstructas fuisse tradunt, (de quibus infra), partim minoris fuisse momenti arbitramur, ut *Korsholmensem*; quam si Ducem Birgerum ædificasse, MESSENIO credimus, (cfr. supra p. 111, not. 84), non nisi ligneam fuisse parumque diligenter exstructam, eo potius putare debemus, quo minus temporis ei fuisse, Tavastiam perdomituro, in Ostrobotniæ littore commorandi, res ipsa docet: præterquam quod auctores veteres, qui Castrum Tavasteburgensis exstructi laudem ei tribuunt, Korsholmensis nullam faciunt mentionem. Arcis *Castelholmensis* fundatæ veram pariter ignoramus ætatem; quæ arx præterea hic in censum venire nequit. *Nylandiam* vero ad Wiburgensem pertinuisse *Præfecturam*, vetera docent monumenta; cfr. *Åbo Tidn. 1785 Bih. p. 99, 119, 230. Satakundia* autem, quod nomen a. jam 1334 in veteribus monumentis occurrit, (cfr. l. c. p. 112, ubi inter cæteras Fennicæ provincias, in literis R. Magni legitur, *Carelia* contra plane omissa), Aboënsi mature tributa fuisse *Præfecto* regenda videtur; superiore fortassis sive ad orientem atque aquilonem magis vergente ejus parte, excepta?

Cuinam vero horum Præfectorum Ostrobothniæ, antequam suum Korsholmia nacta esset Castellatum, (quod seculo demum XV factum fuisse videtur: cfr. l. c. p. 196, 216, 218), paruerit? non nisi per conjecturam statuere licet. Nec veri specie caret, Carelios, partim a Russis partim a Svecis pressos, his fere temporibus, per hodiernam ditionem Cajaneburgensem penetrantes, (fluviique inde Uloënsis maxime secutos cursum?) ad septentrionalis Ostrobothniæ littora atque Helsingiæ viciniam accessisse: quoniam *Hemmingum* Archiepiscopum Upsalensem circa a. 1350 Karelos in Uloaa, *Kim* & *Sim* (127) *habitantes* reperisse, nonnullosque eorum, cum quibusdam *Lappis*, prope Templum *Tornoënsē* baptizasse, in veteri monumento traditur (128); cujus itaque generis illos quoque fuisse paroeciarum *Salu* & *Kim* (*Salo* & *Kemi*) *incolas* verisimile est, quibus non multo ante ad fidem Christianam conversis R. *Magnus* & Episcopus Aboënsis *Hemmingus* modum Decimarum, cæterarumque expensarum sacerdotibus suis ferendarum, a. 1735 præscribebant (129). Ex quo fortassis Careliorum, in vacuatum perpetuis cultoribus has terras arrepto quondam dominio, (quas Lappones a Bircarlis vexati deserebant, Tavastia autem, meridionalem regionis partem inprimis occupantes, nondum vindicaverant), præensum illud Russorum

S 3

(Ca-

(127) Agros indigitari fluvio Uloënsi vicinos, (paroecias *Muhos*, *Uleå*, *Limingo*, *Ijo* &c.) & paroeciam *Kemi* cum capella *Simo*, palam est.

(128) In illa de limitibus inter dioceses Upsalensem & Aboënsē constituendis inquisitione, per Notarium Publicum a. 1374 instituta, quam exhibet PERINGSKÖLD *Monum. Upland. per Tiundiam* p. 3 seqq. (& cujus in *Registro* etiam Aboënsi exemplum habetur, Fol. 151;) de qua infra ex instituto dicetur.

(129) Vid. *Åbo Tidn.* 1785, p. 89. sqq.

(Careliorum puto, Russorum jam imperio subjectorum?), jus in eandem hanc oram effectum fuit, quod Litteræ commemorant incolarum Parœcias Ostrobotniæ *Kemi, Ijo & Limingo* habitantium, a. 1490 datæ, (apud HADORPHIUM, *Bilag. til Nijm-Grönl.* p. 343 sqq.), de quibus litteris accuratius infra disputabimus.

Cæterum illos *Carelios*, qui sinui Fennico vicini piratica avidè exercenda divitias acquisiverant, & numero hominum valuisse, & hinc in terra etiam sua colenda remotioribus popularibus (qui venatui maxime operam dabant) aliquantum præstitisse, existimes (130): quare in literis R. Magni & Episcopi *Hemmingi* de pendendis cle-
ro decimis, a. 1235 datis, (quadraginta fere annis post hanc regionem devictam), indicia agriculturæ jam tum apud eos, quamvis bello attritos & vicinorum Russorum nuper incurfionibus valde afflictos, quodammodo florentis, reperire licet (131).

(f. P. 9 *Tristia* cur sua auctor noster vocaret *tempora*, causas reperire facillime licet: qui Tyranni sævitia, civili bello, & externorum hostium crudelitate, patriam suam vexatam, annonæ præterea caritate aliisque malis misere afflictam, viderat. Ad quæ confirmanda, præter ea quæ ab
au-

(130) Estones certe, oppositi littoris incolas, eodem vivendi genere usos, opibus valuisse, vel inde discas, quod in bello contra Teutones multa milia equitum & plura millia navigio venientium collegisse legantur, a quibus prælio victis illi equorum fere duo millia, & piraticas fere trecentas, præter minores naves acquisivisse, additur: vid. GRUBER l. c. p. 76 sq. Unde consanguineos quoque suos ac amicos Carelios, piraticarumque expeditionum sæpe socios, non contemnendas eadem arte acquirere opes potuisse, comparando colligas?

(131) Vid. *Ubo Tidn*, 1785, p. 81 sqq. cfr. ib. *Bih.* p. 127 sqq.

auctore ipso infra commemorantur, pertinent Literæ R. GUSTAVI ad plebem Finlandensem, dat. Westersås d. 7 Dec. a. 1554, quas exhibet CELSIUS *Monum. Politico-Ecles.* ex *Archivo Palmisk.* editor, p. 20 sqq., aliaque eorum temporum monumenta.

(g) Vel ex hoc loco colligi potest, Auctorem nostrum, non incertis nixum rumoribus, aut traditioni fidentem sæpe dubiæ, opusculum suum concinnasse; sed scriptis usum fuisse monumentis, *vitasque Episcoporum ante se* ab aliis *jam descriptas*, tantum edidisse, recentiorum vero rerum, sua fere ætate gestarum, memoria auxisse. Continuationem porro hanc a JUUSTENO nostro profectam, a tempore præcipue ARVIDI KURCK ad sedem Episcopalem admoti incipere, & hoc loco, & inferius, p. 32, ipse monet; superiorum temporum res, fide prædecessorum suorum, quos accurate secutus fuit, nituntur. Plures atque a diversis confectos auctoribus, sua ætate superfuisse Pontificum Finlandensium catalogos, brevem simul vitæ eorum enarrationem exhibentes, (non omnes fortasse aut integros aut incorruptos?), e quibus suum ipse chronicon collegerit, aperte significat: e quorum numero illum fuisse remur, cujus fragmentum in Archivo Palmisköldiano servatur, ac de quo præfationis nostræ p. 3 & 4 commemoravimus. Quæ omnia, quam fuerit a fingendi licentia Auctor noster remotus, quamque temere vel fides sua in dubium vocetur, vel opusculum suum aliis veteribus patriarum rerum monumentis dignitate inferius pronuntiatur, manifeste demonstrant.

(b) P. 10. *Ruffos*, præcipue *Novgorodenses*, (quorum fere imperium veteribus Scandinaviis *Selmgård* audit), hoc nomine significari, notum est: eorumque memoria,
po-

posterioribus maxime temporibus, ob frequentes in Fenniam factas irruptiones barbara sævitia immanes, Fennis non potuit non horrenda imprimis videri. Dubio tamen caret, *Carelios* etiam, *Ingnos* (132) atque *Estones*, (quorum nominatim noster inter hostes Ecclesiæ terræque Finlandensis, nusquam mentionem facit); Russis sæpe vel sociis vel ducibus in piraticis suis expeditionibus utentes, haud raro hac eadem appellatione comprehendi; nomine a gente præ reliquis potenti ducto, cujus in cæteris etiam excitandis non exiguas fuisse partes constat. Ita *Careliorum* gesta Russis fuisse tributa, infra aliquoties videbimus. *Estones* autem Ruthenis annumeratos interdum fuisse, vel ERICUS OLAI docet, qui hostes eosdem quorum internecionem scopulo vel monti *Estaklippa* nomen dedisse autumat, *Rutbenos* & *Carelos*, appellat (l. c. p. 62). Contra alii Russos, Carelios ac plures nationes finitimas, uno *Estonum* nomine complexi sunt; cfr. supra p. 49 sq. not. (17) Remotiores nempe ab his terris scriptores, vicinas gentes accurate distinguere non semper noverant. Unde in Literis *Clementis* Papæ (fictis?) quas exhibet GRUBER (l. c. p. 204), *Livonia* nomine venit *Rutheniæ*: ad cujusmodi vel errorem vel negligentiam explicandam necesse ita-

(132) Etiam *Watlandos* (cfr. supr. p. 103); quorum terræ, ut in *Ingriz* con. nio sitæ, meminerunt quoque ERICUS OLAI l. c. Ed. Mesf. p. 161, Ed. Locc. p. 88, licet ibi mendose legatur *Valandia* pro *Vatlandia*) & JOHANNES MAGNUS (l. c. L. XX. C. XII, apud quem æque mendose habetur *Nigram* pro *Ingriam*); uterque sine dubio ex auctoritate *Chronici Rhythmici*, in quo p. 66, versus 2, quem HADORPHIUS dedit *Alt genom Ryßaland* (sententia absurda) legi debet *Alt genom Inger of Watland*; quam lectionem, inter variantes appositam, in textum recipi debuisset, vel allatus ERICI *Upsalensis* locus admonere potuit.